

MODUŁ 4: Jak analizować otrzymywane informacje

1. CEL I ZAŁOŻENIA EDUKACYJNE

1.1. CEL MODUŁU

Celem tego modułu jest zapoznanie użytkownika ze sposobami umożliwiającymi mu analizowanie otrzymywanych informacji, aby mógł być bardziej odporny na fałszywe wiadomości i dezinformację.

Ludzie z całego świata mają dostęp do przydatnych informacji w Internecie i mogą je uzupełniać. Przedstawione informacje nie zawsze muszą być wiarygodne lub dokładne (nawet pomimo istnienia wielu źródeł, z których można czerpać wiedzę), ze względu na fakt, że każda osoba może być ich autorem. Możesz natknąć się na zasoby, które wydają się odpowiednie, szukając źródeł do wykorzystania w swoich analizach. Jednak nigdy nie należy wierzyć we wszystko, co przeczytamy w Internecie lub gdziekolwiek indziej.

Przed użyciem źródła w ocenie należy zawsze krytycznie je przejrzeć, aby upewnić się, że jest ono wiarygodne i dokładne, aby upewnić się, że argumenty są poparte wiarygodnymi danymi.

1.2. ZAŁOŻENIA EDUKACYJNE

Pod koniec tego modułu uczestnik będzie w stanie:

- Zidentyfikować wiarygodne zasoby,
- Filtrować informacje,
- Ocenic źródła,

2. TREŚĆ NAUCZANIA

2.1. DOMENY INTERNETOWE

Ta sekcja zawiera krótki przegląd różnych typów witryn, które pomagają użytkownikowi zidentyfikować właściciela witryny.

W Internecie każdy adres strony internetowej lub adres URL ma domenę jako część adresu, która identyfikuje właściciela witryny. Domena może być szybkim sposobem na ocenę jakości strony internetowej przed jej odwiedzeniem. Ogólnie rzecz biorąc, domeny .edu, .gov i .org częściej zawierają informacje wyższej jakości niż domeny .com. Ale zanim zaczniemy, czym jest nazwa domeny?

2.1.1. Czym jest nazwa domeny?

Po pierwsze, nazwa domeny to nazwa zasobu internetowego. Lokalizuje ona organizację lub inny podmiot w Internecie. Ogólnie rzecz biorąc, [nazwa domeny](#) to adres, za pośrednictwem którego użytkownicy Internetu mogą uzyskać dostęp do Twojej witryny.

2.1.2. Jak zarejestrować domenę?

Podczas tworzenia strony internetowej, wybór i rejestracja nazwy domeny jest zazwyczaj pierwszym krokiem. Proces rejestracji nazwy domeny opisano poniżej.

1. **Znajdź rejestratora nazw domen:** Rejestratorzy nazw domen, tacy jak GoDaddy, Bluehost i Domain.com, sprzedają nazwy domen i zarządzają nimi.
2. **Wyszukaj nazwę domeny:** Możesz użyć rejestratora nazw domen, aby wyszukać dostępną nazwę domeny. Upewnij się, że w stosownych przypadkach uwzględniasz ważne słowa kluczowe.
3. **Wybierz przyrostek nazwy domeny:** Po wybraniu nazwy domeny następnym krokiem jest wybór przyrostka. Najpopularniejszym jest .com, ale inne popularne to .net i .org.
4. **Zakup nazwę domeny:** Po wybraniu nazwy domeny i przyrostka należy zakupić ją za pośrednictwem rejestratora domen. Zazwyczaj płacisz za domenę na rok, a następnie konsekwentnie ją odnawiasz.
5. **Uwzględnienie ochrony identyfikatora domeny:** Podczas rejestracji nazwy domeny należy podać takie informacje, jak imię i nazwisko, numer telefonu, adres fizyczny i adres e-mail, które staną się publiczne po zarejestrowaniu nazwy domeny. Aby się zabezpieczyć, możesz wykupić ochronę prywatności domeny, która ochroni Twoje informacje przed spamerami lub złodziejami tożsamości.

2.1.3. Jakie są rodzaje nazw domen i ich końcówek?

Domeny są podzielone na trzy rodzaje domen najwyższego poziomu (TLD). Obejmuje to **ogólne domeny najwyższego poziomu (gTLD)**, **nowe domeny najwyższego poziomu (nTLD)** i **domeny najwyższego poziomu z kodem kraju (ccTLD)** gdzie domeny ogólne definiują zarejestrowane hosty zgodnie z ich ogólnym zachowaniem, domeny krajowe używają dwuznakowego skrótu kraju, a nowe domeny zwiększają prawdopodobieństwo dopasowania domeny do nazwy firmy.

Poniżej znajdują się główne kategorie domen najwyższego poziomu, o których każdy powinien wiedzieć:

- o **gTLDs (Ogólne domeny najwyższego poziomu)** – Są to najczęściej spotykane końcówki. Są one nazywane ogólnymi z powodów historycznych. Historycznie, grupa ogólnych domen najwyższego poziomu obejmowała domeny utworzone we wczesnym rozwoju systemu nazw domen, które są obecnie sponsorowane przez wyznaczone agencje lub organizacje i są ograniczone do określonych typów rejestrujących.

ORYGINALNA DOMENA NAJWYŻSZEGO POZIOMU	ORYGINALNE DOMENY	ZNACZENIE	KOŃCÓWKI
.com		Jest to krótka forma słowa " commercial " i jest powszechnie używana przez firmy, e-maile i strony internetowe	
.net		Jest skrótem od słowa sieć (network) i jest używana w odniesieniu do organizacji sieciowych i witryn promujących własne opinie lub usługi.	

.org	Skrót oznaczający organizację , głównie dla tych, które są non-profit. Jednak obecnie domena ta jest również używana przez szkoły, społeczności i firmy nastawione na zysk.
.gov	Skrót oznaczający rząd (government). Jest używany w odniesieniu do agencji, programów, miast, stanów, miasteczek, które są związane z rządem
.edu	Jest to skrót od słowa " edukacja " i wskazuje, że strona została stworzona przez instytucje edukacyjne (szkoły, uniwersytety i biblioteki).
.mil	Ta konkretna domena jest skrótem od słowa wojsko (military). Witryny te mogą dostarczać informacji o wojsku jego państwa
.info	Nazwa pochodzi od słowa informacja
.biz	Jest przeznaczona do rejestracji domen używanych przez biznesy . Nazwa jest fonetyczną pisownią pierwszej sylaby słowa business

Tabela ogólnych domen najwyższego poziomu

- o **nTLD (Nowe domeny najwyższego poziomu)** – Są one bardziej konfigurowalne i pozwalają na lepsze dopasowanie nazwy domeny do witryny. Niektóre przykłady to voyage, .ninja i .app. Jest to nazwa domeny ukierunkowana na marki, organizacje i usługi.



Obraz 1: <https://academy.domainx.org/>

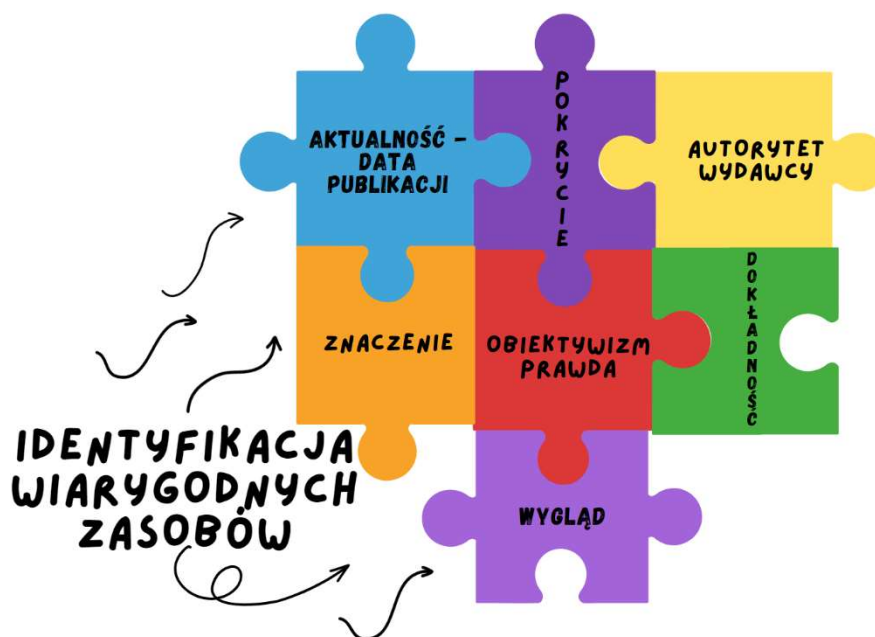
- o **ccTLD (Domeny najwyższego poziomu z kodem kraju)** – Są one przeznaczone dla określonego kraju.

KRAJ	KOD KRAJU
Belgia	.be
Australia	.au
Brazylia	.br
Cypr	.cy
Wielka Brytania	.uk
Włochy	.it
Polska	.pl
Portugalia	.pt
Rumunia	.ro
Hiszpania	.es

Tabela przykładów domen krajowych
(<https://www.worldstandards.eu/other/tlds/>)

2.2. JAK ZIDENTYFIKOWAĆ WIARYGODNE ŹRÓDŁA

Chociaż zidentyfikowanie wiarygodnego źródła informacji z Internetu jest trudnym i złożonym zadaniem, istnieją pewne sztuczki, które mogą ci pomóc. Poniżej można znaleźć kilka elementów, które mogą pomóc w ocenie, czy dana strona internetowa jest odpowiednim źródłem informacji.



Obraz 2: Stworzony przez Lovila

Dokładność

Dokładność dotyczy rzetelności, prawdziwości i poprawności treści. Aby sprawdzić dokładność artykułu, należy zadać sobie następujące pytania:

- Skąd pochodzą dane?
- Czy moje informacje mają jakąkolwiek dokumentację pomocniczą?
- Czy dane zostały sprawdzone lub zweryfikowane?
- Czy można sprawdzić dostarczone informacje, korzystając z innych źródeł?
- Czy język lub ton autora brzmi oschle i bez emocji?
- Czy źródła informacji są szczegółowo cytowane, aby można je było sprawdzić w innym źródle?
- Czy w informacjach występują błędy typograficzne, gramatyczne lub inne?

Bardzo ważnym jest, aby czytelnik wiedział, czy źródło informacji jest znane. Mówiąc dokładniej, aby ktoś mógł poznać źródło, artykuł lub informacja musi zawierać kluczowe odniesienia, listę akademicką itp. Strona bez odniesień może być przydatna i zawierać pomysły danej osoby, organizacji, jednak nie zostanie uznana za informację.

Gramatyka odgrywa ważną rolę, podobnie jak błędy ortograficzne i literówki. Jeśli czytelnik zauważy błędy, automatycznie wyrobi sobie zły obraz o artykule. Czytelnik powinien zakwestionować dokładność tego co czyta.

Istnieje wiele wskaźników, które mogą pomóc nam zrozumieć, czy źródło jest niedokładne i niewiarygodne. Oto kilka przykładów:

- *Na stronie internetowej nie ma żadnej daty,*
- *Istnieją niejasne uogólnienia,*
- *Nieaktualne informacje, które stale się zmieniają (na przykład potrzeba szczepień przypominających przeciwko Covid-19),*
- *Ignorowanie przeciwstawnych punktów widzenia na dany temat.*

Podsumowując, dokładność to test, który należy przeprowadzić na stronie internetowej i oferowanych przez nią informacjach, aby upewnić się, że są one dokładne, aktualne, precyzyjne i wyczerpujące. Aby znaleźć/napisać wiarygodne informacje, czytelnicy i autorzy muszą wziąć pod uwagę te elementy.

Obiektywizm/prawda/bezstronność

Obiektywizm jest najważniejszą cechą rozpowszechniania informacji, zarówno ustnie, jak i pisemnie. Ponieważ obiektywizm był "opracowywany, zmieniany, atakowany i broniący" przez wiele osób i profesjonalistów, możemy twierdzić, że obiektywizm w mediach wciąż się rozwija. Obiektywizm nie istnieje poza przestrzenią i czasem.

Pierwszą myślą, jaka przychodzi nam do głowy, gdy mówimy o obiektywizmie, jest **pojęcie prawdy**. Mówiąc inaczej, często zadajemy sobie pytanie: "Czy ten artykuł mówi mi prawdę o...?". Z drugiej strony prawda jest wiedzą, która została opracowana na podstawie myśli i rzeczywistości. W rezultacie autor artykułu lub informacji powinien być obiektywny i wolny od uprzedzeń podczas rozpowszechniania informacji; w przeciwnym razie autor nie przedstawia prawdy. Ponownie pojawia się pytanie, w jaki sposób można zrozumieć, **czy autor jest stronnicy, czy nie?** Odpowiedzią jest to, że autor, który jest subiektywny i przedstawia swoje osobiste przemyślenia i opinie, używa określonego tonu i pisze emocjonalnie. W wiarygodnej witrynie internetowej ton autora będzie spokojny i rozsądny, a informacje będą pisane z zachowaniem równowagi i harmonijnego porządku.

Co więcej, mówiąc o obiektywności w mediach, musimy ocenić powód, dla którego artykuł / informacja jest umieszczana w Internecie. Istnieją trzy powody istnienia informacji:

- 1) *Aby sprzedać produkt.* W tym aspekcie strona internetowa, którą odwiedzisz, będzie kończyć się na .com.
- 2) *Aby wpłynąć na ciebie.* Strony te zazwyczaj służą propagandzie lub astroturfingowi.
- 3) *Aby Cię informować.* Ponieważ strony te są powiązane z uniwersytetami, ich linki kończą się na .edu.

Kolejną kwestią, którą musimy podkreślić, są przeszkody, jakie pisarz lub dziennikarz może napotkać w procesie tworzenia i pisania historii/artykułu. Opinie i postawy polityczne, ale także uprzedzenia polityczne mogą pojawić się jako stronniczość pisarzy podczas relacjonowania wydarzenia. Co więcej, dziennikarze i pisarze są częścią, ale także więźniami i ofiarami społeczeństwa, w którym żyją, jego norm i wartości. Dlatego bardzo często zdarza się, że podkreślają informacje w niewłaściwy sposób ze względu na społeczeństwo, w którym żyją, więc dobry dziennikarz i pisarz, aby być wiarygodnym, musi przezwyciężyć tę sytuację.

- *Strony komercyjne, które w większości przypadków kończą się na .com.*
- *Witryny akademickie, które zawsze kończą się na .edu, jednak należy zachować ostrożność i sprawdzić, czy znajdujemy się na stronie biblioteki, uniwersytetu czy profesora lub studenta.*



- *Istnieją również strony rządowe, które kończą się na .gov i ogólnie są wiarygodne. Należy jednak pamiętać, że taka strona może być pod wpływem partii politycznej, która ma władzę i wpływy w parlamencie.*
- *Witryny wojskowe, które kończą się na .mil, dostarczają informacji, które są prawie zawsze dokładne.*
- *Witryny sieciowe/organizacje, które kończą się na .net, promują swoją pracę i swoje punkty za pośrednictwem witryny.*
- *Wreszcie istnieją strony/grupy non-profit, takie jak organizacje, których link kończy się na .org i przez większość czasu promują punkt widzenia organizacji.*

Podsumowując, za każdym razem, gdy widzisz stronniczość w czytanej artykule, powinieneś ją zrównoważyć, aby znaleźć obiektywną prawdę i informacje. Nie istnieje czysty obiektywizm, jednak każdy autor powinien mieć możliwość dostosowania i kontrolowania swojej stronniczości.

Aktualność i data publikacji

Dowiedz się, kiedy źródło zostało **opublikowane lub zrecenzowane**. W niektórych dziedzinach, takich jak nauki ścisłe, konieczne jest posiadanie aktualnych źródeł; ale w innych, takich jak nauki humanistyczne, konieczne jest uwzględnienie starszych materiałów. Ponadto możesz szukać starszej wersji źródła, gdy zaktualizowana wersja została już opublikowana. Wyszukaj zasoby akademickie w akademickiej bazie danych (lub popularne zasoby w księgarni internetowej) i sprawdź, czy istnieje nowsza wersja. Jeśli tak, powinieneś spróbować ją znaleźć, aby czuć się bezpieczniej. Im więcej wystąpień lub publikacji ma źródło, tym bardziej wiarygodne będą twoje informacje.

Kiedy ktoś musi sprawdzić aktualność strony internetowej, powinien zadać następujące pytania:

- *Czy źródło jest aktualne?*
- *Jeśli źródło jest aktualizowane, czy daty odpowiadają informacjom zawartym w źródle?*
- *Czy osoba lub organizacja hostująca źródło jest zaangażowana i stabilna?*
- *Czy jest oczywiste, kiedy strona była ostatnio aktualizowana?*
- *Czy jest oczywiste, kiedy strona została napisana?*
- *Czy jest oczywiste, kiedy strona została po raz pierwszy umieszczona w sieci?*

Znaczenie

Ważne jest, aby pamiętać, że możesz użyć informacji tylko po **zweryfikowaniu autora artykułu**; Możesz to zrobić, wykonując następujące kroki:

- *Jeśli znajdziesz książkę na stronie internetowej, musisz ustalić, czy jej indeks jest odpowiedni dla twojego pytania badawczego i tematu.*
- *Starannie wybieraj źródła; wybieraj te, które są powiązane z instytucjami edukacyjnymi i rządowymi, a nie z witrynami komercyjnymi.*
- *Jeśli nie masz pewności co do przydatności strony internetowej, książki lub artykułu online, możesz porównać je z innymi, które znalazłeś lub skontaktować się z kimś, kto jest zaznajomiony z problemem, przed którym stoisz.*

Ogólnie rzecz biorąc, znaczenie jest czymś bardzo subiektywnym i dlatego w większości przypadków ludzie nie są w stanie dopasować właściwego źródła do swojego pytania badawczego / informacji.

Wydawca/Autorytet

To, kto ma uprawnienia do publikowania informacji, jest równie ważne dla **jakości obiektywizmu**. Autor strony również powinien zostać poddany ocenie wiarygodności. Uzasadnieniem tego jest to, że każdy może napisać na dany temat lub przedstawić bardziej zorganizowany komentarz do sytuacji, ale tylko ktoś, kto jest odpowiednio poinformowany lub rozumie koncepcję, wydarzenie lub przedmiot, może poczynić uwagę, na której można polegać.

Chociaż istnieje kilka sieci i formularzy dostępnych na stronach internetowych, nie możemy być pewni, że dostarczane informacje są dokładne lub że autor jest wiarygodnym źródłem. Na przykład ocena autentyczności autora w witrynach takich jak Wikipedia i wyszukiwarka Google może być trudna.

W związku z tym rozsądnie byłoby upewnić się co do autentyczności autora przed przeczytaniem treści wyświetlanej na ekranie. Jak możemy zidentyfikować wiarygodnego autora? Oto kilka oznak wiedzy, którym można zaufać:

- *Jeśli autor posiada stopień naukowy w danej dziedzinie.*
- *Profesjonalna praca w danej dziedzinie przez organizacje, organizacje pozarządowe, biznesmenów lub rząd.*
- *Aktywne zaangażowanie organizacji w temat po spędzeniu ogromnej ilości czasu na badaniach i studiowaniu tematu.*
- *Reputacja autora i jego wykształcenie akademickie (magister, doktorat itp.) lub obecna pozycja zawodowa są również ważne.*

Ponadto, jak wskazano wcześniej, musimy sprawdzić **domenę strony internetowej**, aby potwierdzić dokładność informacji podanych nam przez autora. Musimy sprawdzić, czy adres URL jest powiązany z renomowanym autorem lub organizacją w odniesieniu do wybranego przez nas tematu wyszukiwania.

Pokrycie

Przed opublikowaniem artykułu informacyjnego na stronie internetowej, **pokrycie** to kolejny kluczowy aspekt, który należy wziąć pod uwagę. To, jakie tematy są poruszane na każdej stronie i w jakim zakresie, jest głównym pytaniem, na które czytelnik lub badacz musi odpowiedzieć. Ponieważ istnieją inne źródła, które mogą poruszać ten sam temat, użytkownicy nie powinni polegać wyłącznie na jednej stronie internetowej i oferowanych przez nią informacjach. W rezultacie należy monitorować wiarygodne źródła i sprawdzać te, które są zupełnie nowe lub dotyczą tematów, które nie są nam znane. Jeśli musisz przestudiować wymagania dotyczące pokrycia, niektóre z pytań, na które możesz znaleźć odpowiedzi, obejmują:

- *Czy tematy są dobrze omówione, z argumentami, które są jasne i poparte wystarczającymi dowodami?*
- *Czy grupa docelowa badania jest odpowiednia?*
- *Czy praca odnosi się do tematu badań?*

Wygląd

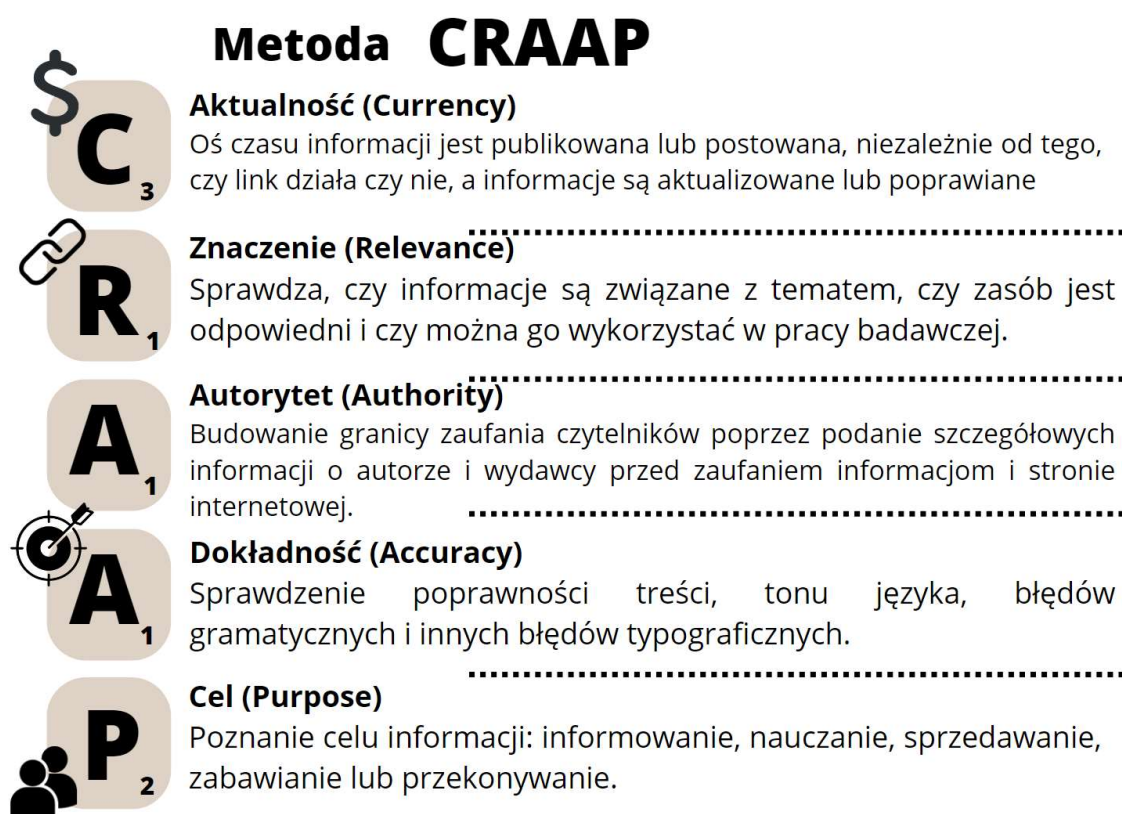
Wygląd artykułu powinien być jednym z najważniejszych czynników branych pod uwagę przed opublikowaniem go na stronie internetowej. Mówiąc dokładniej, autor powinien sprawdzić, czy link działa, czy strona jest zorganizowana oraz czy grafika i obrazy są wyraźne.

Podobnie jak dobrze zorganizowany spis treści jest niezbędny, aby wersja drukowana artykułu lub innej informacji przyciągnęła czytelników, czytelnicy lub badacze mogą uznać dobrze zorganizowaną i zorganizowaną stronę internetową za lepszą opcję, jeśli linki są funkcjonalne, dane są łatwo dostępne, a grafika i inne formy multimedialne są dostępne.

2.2.1. Metoda C.R.A.A.P.

Najlepszym sposobem oceny źródła informacji jest wykorzystanie metody **C.R.A.A.P.**, która jest skrótem od słów **Currency** (Aktualność), **Relevance** (Znaczenie), **Authority** (Autorytet), **Accuracy** (Dokładność) i **Purpose** (Cel).

Metoda C.R.A.A.P. skupia się na pięciu poniższych krokach: aktualności, znaczeniu, autorytecie, dokładności i celu. Liczba pytań, na które użytkownik musi odpowiednio odpowiedzieć na każdym etapie, jest zawarta w kroku. Użytkownicy muszą wybrać "tak" lub "nie" dla każdego z 26 pytań.



Obraz 3: Stworzony przez Lovila

2.2.2. Metoda SIFT

Metoda SIFT to podstawowe cztery ruchy lub "rzeczy do zrobienia", które należy wykonać, aby ocenić źródło zainteresowania. Te 4 ruchy to **Stop**, zbadanie źródła (**Investigate the source**), znalezienie lepszego pokrycia (**Find better coverage**) oraz prześledzenie twierdzeń, cytatów i mediów oryginalnego tekstu (**Trace claims, quotes, and media of the original text**).

Stop

Pierwszy ruch jest najprostszy. STOP oznacza dwie rzeczy.

Po pierwsze, PRZESTAŃ czytać, gdy po raz pierwszy wejdiesz na stronę lub post. Zastanów się, czy znasz stronę internetową lub źródło informacji, a także renomę treści i strony internetowej. Użyj innych ruchów, jeśli nie masz takiej wiedzy, aby zorientować się, co widzisz. Zanim dowiesz się, co to jest, nie czytaj tego ani nie rozpowszechniaj.

Po drugie, po rozpoczęciu korzystania z innych ruchów może być łatwo wpaść w króliczą norę, zbaczając na punkty styczne tylko w niewielkim stopniu związane z pierwotnym zadaniem. Jeśli czujesz się przytłoczony wysiłkami związanymi ze sprawdzaniem faktów, ZASTOPUJ i poświęć chwilę, aby przypomnieć sobie swój cel. Jeśli chcesz tylko powielić, przeczytać interesującą historię lub uzyskać ogólne wyjaśnienie koncepcji, prawdopodobnie wystarczy dowiedzieć się, czy publikacja jest renomowana. Jeśli planujesz wykorzystać źródło w pracy naukowej, ważne jest, aby sprawdzić, czy źródło i zawarte w nim informacje są wiarygodne. Jeśli prowadzisz dogłębne badania na własną rękę, możesz chcieć znaleźć poszczególne twierdzenia w artykule prasowym i niezależnie je zweryfikować.

Należy pamiętać, że oba rodzaje badań są korzystne. Większość naszej aktywności w sieci będzie składać się z krótkich, powierzchownych badań, które pomogą ci szybko wyeliminować źródła niskiej jakości. Stajemy się bardziej wydajni dzięki łatwym zadaniom, co pozwala nam poświęcić więcej czasu na rzeczy, które są dla nas ważne. Jednak w obu sytuacjach istotne jest, aby od czasu do czasu zatrzymać się i ponownie ocenić naszą reakcję lub podejście do wyszukiwania.

Zbadanie źródła (Investigate the Source)

Przed rozpoczęciem korzystania z jakiegoś źródła nie trzeba przeprowadzać dochodzenia zwieńczonego otrzymaniem nagrody Pulitzera. Ale zanim przeczytasz artykuł ekonomiczny napisany przez laureata Nagrody Nobla, powinieneś być tego świadomy. Z drugiej strony, powinieneś też mieć to na uwadze, jeśli oglądasz film wyprodukowany przez branżę mleczarską na temat licznych zalet picia mleka.

Nie oznacza to, że nie można ufać firmom mleczarskim lub że ekonomista nagrodzony Nagrodą Nobla zawsze będzie miał rację. Ale to, jak interpretujesz to, co mówią, zależy od twojego zrozumienia umiejętności i celów źródła. *Przed przeczytaniem poświęć 60 sekund na określenie źródła mediów, aby ustalić, czy jest ono warte twojego czasu, a jeśli tak, pomoże ci lepiej zrozumieć jego znaczenie i wiarygodność.*

Znalezienie zaufanego pokrycia (Find Trusted Coverage)

Nie zawsze musisz zainteresowany konkretnym artykułem lub filmem, który został do Ciebie wysłany. Interesuje Cię założenie zawarte w artykule. Jesteś ciekawy, czy jest ono prawdziwe, czy fałszywe. Chcesz wiedzieć, czy istnieje powszechna zgoda w tej kwestii, czy też istnieje wiele głosów sprzeciwu.

Najlepszym sposobem działania w tej sytuacji może być zignorowanie oryginalnego źródła, z którym się spotkałeś i poszukanie wiarygodnych raportów lub analiz dotyczących zarzutu. Jeśli czytasz historię z Fundacji „Save the Koalas”, która twierdzi, że koale zostały właśnie uznane za wymarłe, najlepszym wyborem może nie być sprawdzenie źródła, ale raczej poszukiwanie najlepszych możliwych informacji na ten temat.

Prześledzenie twierdzeń, cytatów i mediów oryginalnego tekstu (Trace Claims, Quotes, and Media Back to the Original Context)

Kontekst wielu informacji, które znajdujemy w Internecie, został usunięty. Być może istnieje film przedstawiający bójkę między dwiema osobami, w której osoba A działa jako agresor. Ale co wydarzyło się przed nagraniem, które oglądasz? Co zostało zachowane w filmie, a co usunięte? Może istnieje zdjęcie, które wydaje się prawdziwe, ale podpis jest nieprawidłowy. Być może nowa procedura medyczna jest uważana za skuteczną w oparciu o wyniki badań, ale nie masz pewności, czy wspomniana praca naukowa mówi to, co twierdzi artykuł. W takich przypadkach poprosimy Cię o zlokalizowanie oryginalnego źródła treści, cytatu lub artykułu, abyś mógł zobaczyć go we właściwym kontekście i ustalić, czy wersja, którą widziałeś, była dokładna.

NIE ZAPOMNIJ O SIFT!

1. ZATRZYMAJ SIĘ (STOP)



- Czy znasz tę stronę internetową lub źródło informacji;
- Czy rozumiesz cel zarówno źródła, jak i samych informacji;
- Jaki jest TWÓJ cel przeglądania tych informacji?;



2. ZBADAJ ŹRÓDŁO (INVESTIGATE THE SOURCE)

- Chcesz wiedzieć, co czytasz, zanim to przeczytasz,
- Znajomość wiedzy specjalistycznej i agendy źródła ma kluczowe znaczenie dla interpretacji tego, co mówią.



3. ZNAJDŹ ZAUFANE ŹRÓDŁA (FIND TRUSTED SOURCES)



- Szukaj zaufanych analiz raportów,
- Przejrzyj wiele źródeł i zobacz, jaki jest konsensus ekspertów,
- Czy musisz zgadzać się z konsensem, gdy już go znajdziesz?
- Absolutnie nie! Ale zrozumienie kontekstu i historii treści pomoże ci lepiej je ocenić i stworzyć punkt wyjścia do przyszłych badań.

4. PRZEŚLEDZENIE DO ORYGINALNEGO ŹRÓDŁA (TRACE BACK TO THE ORIGINAL SOURCE)

- Wiele z tego, co znajdujemy w Internecie, zostało pozbawione kontekstu
- Chcesz zobaczyć to w oryginalnym kontekście i poczuć, czy wersja, którą widziałeś, jest dokładnie przedstawiona.
- Chodzi o REkontekstualizację
 - Kto?
 - Co?
 - Gdzie?
 - Kiedy?
 - Dlaczego?



Obraz 4:
Stworzony przez Lovila

2.2.3. Metoda ACT UP

Metoda ACT UP, stworzona przez Dawn Stahurę, to sposób na spojrzenie na informacje przez inny pryzmat - "jako świadomi kulturowi producenci informacji (w przeciwieństwie do bycia konsumentami kulturowymi)". Akronim tej metody składa się z pięciu kroków, które należy ocenić: Author (autor), Currency (aktualność), Truth (prawda), Unbiased (bezstronność) i Privilege (przywilej).

Każda z poniższych liter składa się na "ACT UP". Użyj każdej litery i powiązanych z nią pytań, aby lepiej ocenić swoje źródła przez ten naukowy pryzmat.

A: Autor

Sprawdź autora. Źródło jest bardziej wiarygodne, jeśli zostało napisane przez kogoś, kto ma stopień naukowy lub inne referencje w interesującym nas temacie. Jeśli nie cytujesz autora lub organizacji, źródło nie powinno być uważane za wysoce wiarygodne. Jeśli jednak autor przedstawia oryginalną pracę, należy ocenić wartość pomysłów, a nie referencje. Referencje nigdy nie gwarantowały innowacji, a historia nauki jasno pokazuje, że wielkie postępy zwykle pochodzą ze źródeł zewnętrznych, a nie z tego, co już zostało ustalone. Niektóre z pytań, które należy zadać autorowi, to:

- Gdzie pracuje autor?
- Jeśli autor jest **powiązany z uznaną instytucją lub organizacją**, jakie są ich wartości i cele? Czy czerpie korzyści finansowe z promowania określonej wizji?
- Jakie jest wykształcenie akademickie autora?
- Jakie inne projekty zostały opublikowane?
- Jak ma **doświadczenie**? Czy jesteś pionierem czy zwolennikiem i propagatorem obecnej sytuacji?
- Czy inni naukowcy i eksperci w danej dziedzinie kiedykolwiek **cytowali tego autora jako źródło**?
- Sprawdź **domenę** strony internetowej (.com, .org, .edu, .gov).

C: Currency (Aktualność)

Kiedy informacje zostały utworzone? Jak dawno to już zbyt dawno? Czy aktualność informacji ma znaczenie? Czy materiał został zaktualizowany lub poprawiony?

- Ile lat to za dużo? Czy aktualność informacji ma znaczenie? Na przykład: rozważ znaczenie aktualności podczas przeglądania informacji na temat leczenia raka w zestawieniu z historią rewolucji w USA.
- Czy zadanie wymaga znalezienia informacji z określonego zakresu dat, np. z ostatnich 10 lat?
- Czy materiał został zaktualizowany lub poprawiony?
- Czy potrafisz określić czas ostatniej aktualizacji strony internetowej? (Wskazówka: poszukaj znacznika czasu na dole strony internetowej o nazwie "**Ostatnia aktualizacja**").

T: Truth (Prawda)

Czy te informacje są prawdziwe?

- Czy informacje **można zweryfikować** gdzie indziej? Błędne informacje i złe badania są często udostępniane, nawet na renomowanych stronach internetowych!
- **Zasada trzech**: czy można znaleźć trzy dodatkowe źródła weryfikujące informacje?
- Czy informacje są poparte dowodami? Czy udostępniane informacje zawierają cytaty? Poszukaj cytatów w bazach danych LSU Libraries. W artykułach prasowych, blogach itp. podążaj za hiperłączami do opisywanych badań.
- Odejdź od tego źródła, jeśli widzisz **literówki, błędy ortograficzne lub błędy gramatyczne**; oznacza to, że nie zostało ono nawet zredagowane! Na przykład, jeśli w źródle możemy znaleźć błędy takie jak "wziąć" zamiast "wziąć" lub "pozatym" zamiast "poza tym", raczej nie będzie to wiarygodne źródło.

- Zwróć uwagę na używany **język**. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że jest to clickbait lub fake news, jeśli używany jest emocjonalny lub sensacyjny język, taki jak "CZEGO ONI NIE CHCĄ, ŻEBYŚ WIEDZIAŁ!".

U: Unbiased (Bezstronność)

Stronniczość jest nieodłączną cechą każdego z nas... więc co powinniśmy zrobić?

- Znajdź **bezzstronne źródła**, przeprowadzając badania.
- Rozpoznaj wszelkie potencjalne **konflikty interesów**, takie jak te związane z finansami.
 - ✓ Przykład: artykuł napisany przez Apple na temat jakości obrazu najnowszego iPhone'a.
 - ✓ Przykład: artykuł opublikowany przez National Association of America (Narodowe Stowarzyszenie Strzeleckie Ameryki) na temat kontroli broni.
 - ✓ Przykład: badanie sfinansowane przez Coca-Colę na temat związku między cukrem a depresją.
- Sprawdzenie **własnych stronniczości** (wszyscy je mamy!) Wpłynie to na sposób podejścia do tematu i badań.
- Wyrwanie się z nawyku "efektu potwierdzenia"!

P: Privilege (Przywileje)

Uprzywilejowanie istnieje w sektorze wydawniczym, akademickim i bibliotekarskim.

- Uprzywilejowanie w publikowaniu oznacza, że większość naukowców/badaczy, którzy mogą publikować swoje badania w czasopismach akademickich, to biali mężczyźni (często oceniani przez innych białych mężczyzn). Ale czy są to jedyne osoby, które mogą publikować lub pisać na ten temat? (Oczywiście, że nie!)
- Kto jest wykluczony z dyskusji na temat badań? Dlaczego?
- Kto jest **nieobecny** w rzeczywistych badaniach? Na przykład, która populacja jest przedmiotem artykułu naukowego? Jakże może to mieć skutki? Czy naprawdę możemy nazwać to "ogólnym" badaniem?
- Poświęć trochę czasu na szukanie źródeł i autorów, którzy nie są wymienieni w bazach danych.
- Dostęp do informacji jest również **przywilejem**. Jako student masz dostęp do zasobów biblioteki. Co to oznacza dla tych, którzy prowadzą badania, ale nie są członkami wydziału lub studentami w instytucji akademickiej? Jakże zasoby są dostępne w bibliotece publicznej? Dostępność komputerów, a nawet Internetu jest problemem.

ACT UP

OCENIANIE ŹRÓDEŁ

Użyj metody ACT UP do oceny źródeł, aby przeciwstawić się dominującym narracjom, przebić bańki filtrujące i opresyjne kręgi cytowania

1. AUTOR

- Kto jest autorem danego zasobu?
- Wygoogluj osobę lub organizację
- Dlaczego informacje zostały stworzone?
- W przypadku strony internetowej poszukaj sekcji "O nas".
- Zwróć szczególną uwagę na domenę strony internetowej.



2. AKTUALNOŚĆ

- Kiedy informacje zostały utworzone?
- Jak dawno to zbyt dawno?
- Czy materiał był aktualizowany lub poprawiany?
- Czy możesz powiedzieć, kiedy ostatnio strona była aktualizowana?



3. PRAWDA

- Czy te informacje są rzeczowe i prawdziwe?
- Czy informacje są poparte dowodami?
- Zwróć uwagę na używany język
- Jeśli zauważysz błędy ortograficzne, literówki lub błędy gramatyczne, przejdź do innego źródła



4. BEZSTRONNOŚĆ

- Szukaj zasobów, które są bezstronne
- Wyrwanie się z nawyku efektu potwierdzenia
- Bądź świadomy wszelkich konfliktów interesów, takich jak źródła finansowania

5. PRZYWILEJE

- Kogo brakuje w samych badaniach?
- Kogo brakuje w rozmowie na temat badań?
- Dostęp do informacji jest również przywilejem



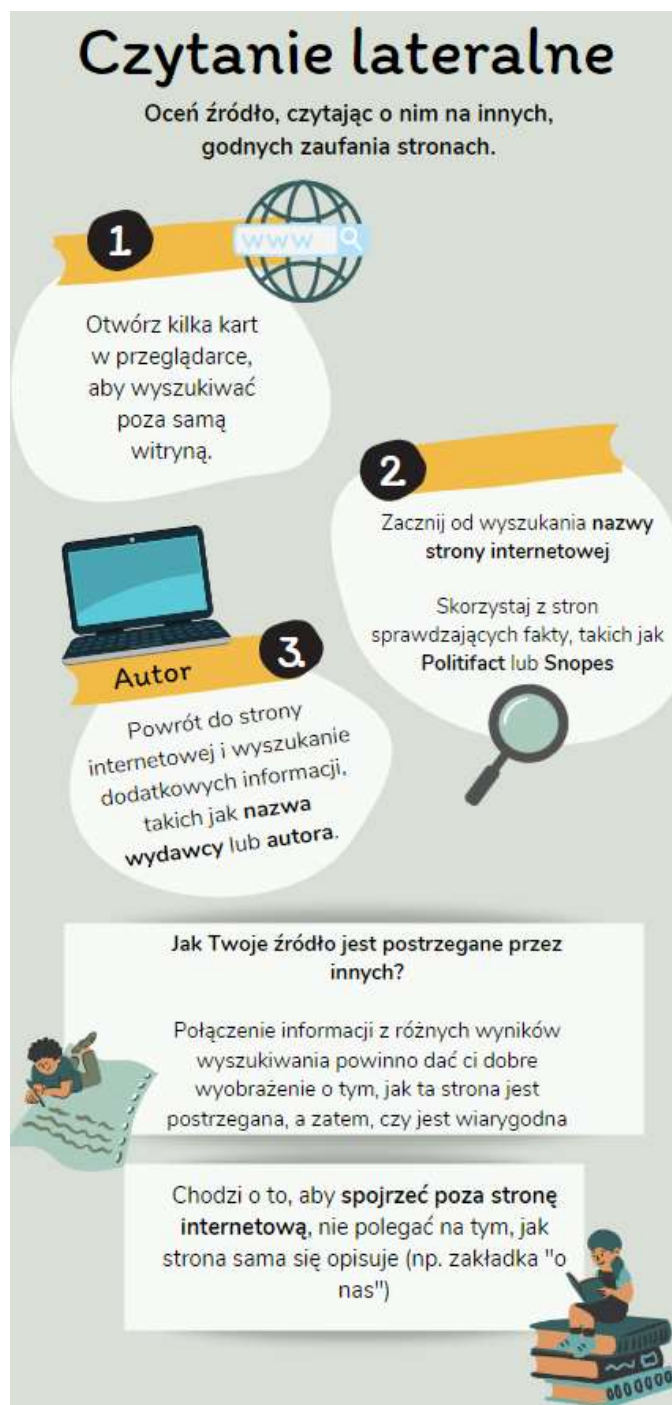
Lovila

Obraz 5: Stworzony przez

2.2.4. Czytanie Lateralne

Jedną z zalecanych technik oceny źródła internetowego jest "**czytanie lateralne**". Czytanie lateralne polega na szukaniu informacji o źródle podczas jego czytania, aby ocenić aktualność, trafność, autorytet, dokładność i cel źródła. Termin ten odnosi się do poruszania się po wielu kartach w

przeglądarce w celu znalezienia informacji o witrynie. Czytelnicy lateralni lepiej orientują się, czy można zaufać faktom i analizom przedstawionym poprzez czytanie "w wielu połączonych witrynach zamiast zagłębiania się w jedną konkretną witrynę".



10 sposobów na powstrzymanie wiadomości:

Obraz 6: Stworzony przez Lovila

wykrycie i fałszywych

1. **Weryfikuj źródło każdej treści, którą planujesz udostępnić, co najmniej dwa, a najlepiej trzy razy.** Aby dowiedzieć się, czy historia pojawia się w innych renomowanych publikacjach, wygoogluj nagłówek (lub temat). (Prawdopodobnie) nie są to wiadomości z ostatniej chwili, jeśli ta "najświeższa wiadomość" jest odizolowana i pochodzi z niewiarygodnego źródła

- spoza głównego nurtu mediów. Coraz więcej ekspertów publikuje historie, które wyglądają, brzmia i podżegają ludzi za pomocą fałszywych wiadomości.
2. **Zachowaj szczególną czujność podczas weryfikacji źródeł w czasie napiętych sytuacji krajowych, gdy panują silne emocje.** Specjalne organizacje często rozpowszechniają nieprawdziwe informacje, aby wesprzeć jedną lub obie strony kryzysu społecznego. Naucz dzieci, aby zastanawiały się nad swoimi działaniami przed ujawnianiem takich materiałów. W razie wątpliwości unikaj udostępniania, postowania i publikowania.
 3. **Uważaj na widowiskowe doniesienia, które starają się wyglądać wiarygodnie, łącząc całkowicie zmyślane historie z prawdziwymi wiadomościami.** Dodatkowo, warto sprawdzić stronę pod kątem absurdalnych reklam. Suplementy odchudzające lub plotki o celebrytach nie będą towarzyszyć wiadomościom w renomowanych kanałach medialnych.
 4. **Zanim się podzielisz, dowiedz się, kto to mówi.** Czy ta firma cieszy się dobrą reputacją? Czy informacje (fakty lub opinie) są naciągane?
 5. **Rozpoznanie obiektywizmu.** Każdy prawdziwy raport informacyjny będzie przedstawiał dwa sprzeczne punkty widzenia. Tytuły i wiarygodność źródeł można znaleźć, szybko wyszukując je w Google. Bycie obiektywnym oznacza po prostu równe traktowanie przeciwstawnych punktów widzenia.
 6. **Należy dokładnie ocenić, czy artykuł jest artykułem sponsorowanym.** Coraz więcej specjalnych grup zainteresowań sponsoruje strony internetowe, które naśladują wiarygodne źródła wiadomości.
 7. **Sprawdź nazwisko autora w Google, aby zobaczyć, jakie inne książki napisał i opublikował.** Prawdopodobnym jest, że autor nie używa swojej tożsamości, jeśli nie możesz znaleźć autora w innym miejscu i jego "wielkiego" dzieła. Fałszywy artykuł może czasami być całkowicie pozbawiony autora.
 8. **Rozważ ton i cel utworu.** Czy jest napisany neutralnie, aby informować i edukować czytelnika, czy też jest napisany stronniczo i ma na celu przekonanie lub sprowokowanie go?
 9. **Sprawdź datę.** Data prawie zawsze będzie zawarta w oryginalnym artykule, chociaż fałszywe historie często jej nie mają.
 10. **Oceń ogólny układ strony.** Ilość kliknięć i jakość obrazu. Jaki jest poziom szczegółowości obrazów graficznych? Czy strona z wiadomościami jest zatłoczona? Czy ilustracje w historii wzbogacają zasób, czy też osłabiają jego wartość informacyjną? Ile kliknięć trzeba było wykonać, aby znaleźć poszukiwane informacje? Fałszywe wiadomości są często prezentowane w formie pokazów slajdów lub z dużą ilością reklam, aby zrobić miejsce na więcej wyskakujących okienek (reklam). Sensacyjna strona internetowa zwiększa sprzedaż reklam, gdy użytkownik wykonuje kilka kliknięć.

DEKALOG

JAK WYKRYWAĆ I
POWSTRZYMYWAĆ FAŁSZYWE
HISTORIE PRASOWE



1 PODWÓJNE SPRAWDZENIE



2 SPRAWDZANIE ŹRÓDEŁ
W CZASACH NAPIĘĆ
NARODOWYCH

3 POSZUKIWANIE
SENSACYJNYCH HISTORII

4 PYTANIE PRZED UODSTĘPNIENIEM: KTO TO
UODSTĘPNIŁ? CZY ORGANIZACJA JEST
WIARYGODNA?

5 ROZPOZNANIE OBIEKTYWIZMU



6 SPRAWDZENIE, CZY
ARTYKUŁ JEST POSTEM
SPONSOROWANYM

7 WYSZUKANIE W GOOGLE
NAZWISKA AUTORA

8 OCENA TONU I CELU
ARTYKUŁU



9 WERYFIKACJA DATY

10 OCENA JAKOŚCI OBRAZU



Obraz 7: Stworzony
przez Lovila

3. DALSZA LEKTURA

MATERIAŁY WIDEO

- [5 sposobów na wykrycie fake newsów](#)
- [Jak oceniać zasoby \(test CRAAP\)](#)
- [Oddzielanie faktów od fikcji online dzięki czytaniu lateralnemu](#)
- [70\) Jak wybierać newsy - Damon Brown - YouTube](#)
- [\(Czy informacje są dokładne i udokumentowane?\)](#)

STUDIA PRZYPADKÓW

- [Przypadek ibuprofenu: dowód na ogromny wpływ informacji wprowadzających w błąd pochodzących z wiarygodnych źródeł w związku z COVID-19](#)

4. BIBLIOGRAFIA

1. Beal, V., 2022. *What is Domain? | Webopedia*. [online] Webopedia. Available at: <https://www.webopedia.com/definitions/domain/>
2. Library.nwacc.edu. 2022. *LibGuides: Lateral Reading: What is lateral reading?*. [online] Available at: <https://library.nwacc.edu/lateralreading>
3. Sccollege.edu. 2022. *Internet Search*. [online] Available at: <https://www.sccollege.edu/Library/Pages/InternetSearchEngines.aspx>
4. Library.nwacc.edu. 2022. *LibGuides: Fake News vs. Real News: Tips for Evaluating Information*. [online] Available at: <https://library.nwacc.edu/fakenews/evaluating>
5. Psychology Today. 2022. *10 Ways to Spot Fake News*. [online] Available at: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/thoughts-thinking/201910/10-ways-spot-fake-news>
6. Sjcc.libguides.com. 2022. *LibGuides: Evaluating Resources Using the SIFT Method: SIFT Method*. [online] Available at: <https://sjcc.libguides.com/c.php?g=1186667&p=8678805>
7. Libguides.salemstate.edu. 2022. *Research Guides: ACT UP - Evaluation Method: Evaluating sources*. [online] Available at: <https://libguides.salemstate.edu/c.php?g=1236214&p=9046150>
8. Guides.lib.lsu.edu. 2022. *Research Guides: ENGL 1001: English Composition Research Strategies: ACT UP Method*. [online] Available at: https://guides.lib.lsu.edu/ENG1001/ACT_UP